

Рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Діана БУДЖАК, 2000 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2022 році закінчила Національний університет «Одеська юридична академія», де здобула кваліфікацію: ступінь вищої освіти магістр галузь знань «Право» спеціальність «Право», з 2024 року працює в органах прокуратури Дніпропетровської області на посаді прокурора, у 2022 році вступила до аспірантури Національного університету «Одеська юридична академія». Виконала акредитовану освітньо-наукову програму Національного університету «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса (ОП 37284 Право (081 Право)).

Разова спеціалізована вчена рада утворена наказом Національного університету «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса, від 20.05.2025 року № 1332-10, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради **Олександра ТОРБАСА**, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Рецензентів: **Миколи СТОЯНОВА**, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Анастасії ПІДГОРОДИНСЬКОЇ, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Офіційних опонентів: **Тимура ЛОСКУТОВА**, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінально-правових дисциплін Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ;

Сергія КРУШИНСЬКОГО, кандидата юридичних наук, професора, завідувача кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

на засіданні «25» червня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Діані БУДЖАК на підставі публічного захисту дисертації «Показання з чужих слів як джерело доказів у кримінальному провадженні» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Національному університеті «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор Ковальчук Сергій Олександрович.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в українській науці кримінального процесуального права комплексним дослідженням теоретико-правових і практичних аспектів проблематики формування та використання показань із чужих слів як джерела доказів у кримінальному провадженні.

За результатами проведеного дослідження сформульовані такі найбільш важливі положення, що містять наукову новизну:

уперше:

із урахуванням компаративного аналізу запропоновано врахувати позитивний досвід країн англосаксонської правової системи у частині визначення порядку формування та використання показань із чужих слів шляхом нормативного закріплення в КПК України: 1) обов'язку суду враховувати у ході визнання показань із чужих слів допустимим доказом проміжку часу, який спливає між настанням факту, якого стосуються первинні пояснення, та наданням цих пояснень; 2) додаткової обставини, що унеможливорює допит особи – ствердження нею у своїх показаннях, що вона не пам'ятає або недостатньо повно чи точно пам'ятає факти, які є предметом первинних пояснень; 3) права суду визнати показання з чужих слів допустимим доказом, якщо первинні пояснення отримані за обставин, які не викликають сумнівів в їх достовірності та виключають можливість фальсифікації чи спотворення цих пояснень;

на підставі аналізу практики ЄСПЛ і ККС ВС доведено, що показання з чужих слів можуть бути не лише прямими, але й непрямими доказами і, відповідно, використовуватися як для встановлення фактів та обставин кримінального провадження, що стосуються безпосередньо готування, замаху та вчинення кримінального правопорушення і приховування його наслідків, так і для з'ясування інших фактів та обставин, що мають значення для цього провадження, в тому числі й стосовно взаємовідносин підозрюваного, обвинуваченого та потерпілого і подій, які передували вчиненню кримінального правопорушення або мали місце після його вчинення, але не перебували у безпосередньому зв'язку з ним;

із урахуванням практики ЄСПЛ, ВС і судів апеляційної та першої інстанцій узагальнено підстави визнання показань із чужих слів недостовірним доказом, до яких віднесено: 1) наявність сумнівів в їх

об'єктивності; 2) отримання первинного пояснення, яке становить зміст показань із чужих слів, від невстановленої особи; 3) встановлення судом недостовірності первинних пояснень, які становлять зміст показань із чужих слів; 4) надання сторонами кримінального провадження документів, які підтверджують репутацію свідка та можуть поставити під сумнів об'єктивність його показань;

запропоновано здійснювати класифікацію умов допустимості показань із чужих слів на дві групи: загальні, які стосуються всіх доказів, і спеціальні, що поширюються лише на зазначений вид показань, визначено коло загальних і спеціальних умов допустимості показань із чужих слів у межах кожного з виокремлених критеріїв їх допустимості (законності, правомірності та прийнятності) та з урахуванням цих умов виокремлено підстави визнання таких показань недопустимим доказом, які класифіковано на загальні і спеціальні;

за результатами дослідження судової практики обґрунтовано доцільність розширення кола обставин, що унеможливлюють допит особи, яка надала первинні пояснення, за рахунок включення до нього таких обставин: 1) перебування особи на тимчасово окупованій території України, території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором; 2) відсутність особи під час судового засідання з інших об'єктивних підстав, які унеможливлюють допит або можуть вплинути на повноту чи достовірність показань;

удосконалено:

дефініцію поняття «показання з чужих слів», під якими запропоновано розуміти відомості, що надаються в усній, письмовій або іншій формі свідком, потерпілим, підозрюваним, обвинуваченим щодо певних фактів та обставин кримінального провадження, про які йому стало відомо з пояснень інших осіб та які мають значення для цього кримінального провадження;

визначення поняття «формування показань із чужих слів» шляхом розмежування кримінального процесуального та криміналістичного аспектів його розуміння, перший з яких охоплює механізм їх формування як доказів під час кримінального провадження (що складається з отримання, перевірки та оцінки цих показань), а другий – механізм їх формування як ідеальних слідів, що включає в себе етапи як допроцесуальні (сприйняття та запам'ятовування), так і процесуальний (відтворення);

теоретичне розуміння механізму дослідження доказів слідчим суддею, зокрема на підставі узагальнення судової практики встановлено, що в ході досудового розслідування показання з чужих слів, що містяться у протоколі допиту свідка, потерпілого, можуть бути предметом дослідження слідчого

судді під час розгляду клопотань про застосування низки заходів забезпечення кримінального провадження та надання дозволу на проведення окремих слідчих (розшукових) дій поза викликом такого свідка, потерпілого в судове засідання;

доктринальні підходи до змісту права на перехресний допит за рахунок виокремлення на основі практики ЄСПЛ і ККС ВС випадків, які передбачають можливість відступу від нього та, відповідно, не призводить до порушення цього права і не є підставою для визнання показань свідка, потерпілого недопустимим доказом на підставі пункту 6 частини 2 статті 87 КПК України, а саме в разі: 1) встановлення судом наявності виняткових підстав для його обмеження; 2) утримання протилежною стороною кримінального провадження від реалізації права на перехресний допит;

теоретичні підходи до визначення процесуальних наслідків визнання показань із чужих слів недопустимим доказом, зокрема обґрунтовано, що вони залежать від стадії кримінального провадження, в якому ухвалюється таке рішення, вагомості їх значення для встановлення фактів та обставин кримінального провадження в сукупності з іншими доказами і повноважень суду, який приймає вказане рішення, з урахуванням його інстанційної належності;

набуло подальшого розвитку:

теоретичні підходи до дослідження стану нормативного закріплення показань із чужих слів як джерела доказів у вітчизняному кримінальному процесі, з урахуванням яких доведено, що сукупність норм, що врегульовують показання з чужих слів, складають субінститут кримінального процесуального права, який входить до структури інституту доказів і доказування;

доктринальне розуміння критеріїв допустимості доказів у кримінальному провадженні за рахунок виокремлення, поряд із законністю та правомірністю, що ґрунтуються на вимогах статей 86 і 87 КПК України відповідно, третього критерію – прийнятності, який стосується можливості використання доказів у випадках, передбачених нормами кримінального процесуального закону (статті 88, 88-1, частина 12 статті 290 КПК України);

дослідження умов допустимості показань із чужих слів і підстав визнання їх недопустимим доказом, зокрема обґрунтовано доцільність надання суду права визнати допустимим доказом показання з чужих слів, отримані від осіб, котрі брали участь у відповідних слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях (зокрема, понятих, спеціалістів, перекладачів).

Дисертація виконана українською мовою.

За змістом дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою КМУ від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 8 наукових публікацій, у тому числі 5 статей, опубліковані у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також 3 тези доповідей на науково-практичних конференціях:

1. Гаркот Д.Ю. Сутність показань з чужих слів як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні. *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 6. С. 141-145. URL : http://jes.nuoua.od.ua/archive/6_2023/28.pdf.

2. Гаркот Д.Ю. Правова природа показань з чужих слів у кримінальному процесі. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 6. С. 231-236. URL : <http://nvppp.in.ua/vip/2023/6/40.pdf>.

3. Гаркот Д.Ю. Спеціальні підстави визнання показань із чужих слів недопустимими доказами у кримінальному провадженні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. № 6. С. 131-135. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v6_2024/26.pdf.

4. Гаркот Д.Ю. Суб'єкти оцінки показань з чужих слів у кримінальному провадженні. *Європейські перспективи*. 2025. № 1. С. 127-133. URL : https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2025-1/EP_2025_1_127.pdf.

5. Гаркот Д.Ю. Отримання показань із чужих слів під час кримінального провадження. *Право і суспільство*. 2025. № 1. С. 379-384. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/1_2025/57.pdf

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили свої зауваження:

1. **Олександр ТОРБАС**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», зазначив, що повністю підтримує позитивні висловлювання колег, оскільки дійсно вважає, що наукова праця вкрай потужна. Підкреслив, що формував своє враження ще під час кафедрального обговорення, проте переконався, що під час публічного захисту дисертантка може відстояти свою позицію, довести та аргументувати ті чи інші позиції,

які викладені в тексті дисертації. Підкреслив, що дисертантка дійсно може публічно відстоювати свої наукові інтереси. Констатував, що не може бути сумнівів в тому, що дисертантка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Микола СТОЯНОВ, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», критичні зауваження виклав у наданій рецензії та оголосив під час виступу, у дискусії зазначив що повною мірою приєднується до тих слів, які пролунали з боку офіційних опонентів, вказав, що, на його думку, тема доказів та доказування настільки «бездонна» та створює умови для подальших наукових досліджень, якими, на переконання рецензента, здобувачка продовжить займатися. Зазначив, що, з практичної точки зору, жодне кримінальне провадження, крім одного випадку, який він пригадав, де взагалі показання не використовувалися як джерело доказів зібраних під час досудового розслідування, проте у переважній більшості інститут показань і рідше, проте не дуже часто, якщо взяти загалом кримінальне провадження, показання з чужих слів все ж таки використовуються. Висловив думку, що під час сьогоденного захисту, підтримучи колег, відмітив, що здобувачка показала вміння «тримати удар» та вміння відстоювати свою позицію, що є притаманним для висококваліфікованого та професійного правника загалом та науковцю зокрема. Констатував, що присудження відповідного ступеня є однозначним та необхідним.

3. Анастасія ПІДГОРОДИНСЬКА, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», критичні зауваження виклала у наданій рецензії та оголосила під час виступу, у дискусії відмітила, що частково висловила свою позицію під час зачитування рецензії, проте звернула увагу та приєдналася до колег та висловлювань, водночас акцентувала увагу на дійсно високо фахову підготовку при захисті дисертації, теоретичній підготовці, практичній підготовці, процитувала слова Миколи Михайловича: «вмінні тримати удар», відмітила, що є запитання, в кожного є своя практика, своє бачення та розуміння якихось питань, проте були почуті ґрунтовні відповіді. Підкреслила, що щодо роботи вже казала – це висококваліфікована праця, яка в подальшому обов'язково повинна пропрацьовуватися та допрацьовуватися, розвиватися надалі. Приєднуючись до висловлювань колег та виходячи з аналізу змісту роботи, яка була уважно досліджена, висловила думку, що здобувачка заслуговує на присудження відповідного ступеня.

4. **Тимур ЛОСКУТОВ**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, критичні зауваження виклав у письмовій формі у наданому відгуку та оголосив під час виступу, у дискусії зупинився на тому, що на сьогодні присутні стали свідками того, що Діана Юріївна підготувала відповідне дисертаційне дослідження на актуальну тему, що пов'язана з багатьма спірними питаннями як в законодавстві, так і на практиці, але разом з тим авторка під час свого виступу та відповідей на запитання довела, що вона дуже ґрунтовно володіє цією тематикою, може досить аргументовано відповідати на поставлені питання під час захисту, показала глибокі знання як теоретичного, так і практичного характеру щодо тематики показання з чужих слів, вміло використовує і практику ВС, практику інших судів під час доведення своєї правової позиції, під час захисту дисертації, довела, що дійсно отримала відповідні знання та навички щодо наукового дослідження, володіє необхідною методологією науковою, здобула необхідні загальні та спеціальні компетентності, а також зробив висновок, що дисертантка може поставити складні питання та вміло їх вирішити під час комплексного наукового дослідження, а таким чином, сформувалася як самостійний та незалежний науковець, який може проводити відповідні системні дослідження. Висловив думку, що Діана Юріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

5. **Сергій КРУШИНСЬКИЙ**, кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, критичні зауваження виклав у письмовій формі у наданому відгуку та оголосив під час виступу, у дискусії зазначив, що повністю погоджується з Тимуром Олександровичем в тому, що дійсно всі присутні побачили, що здобувачка вміє і в самій роботі, і під час захисту відстоювати ті положення, які вона виносить на захист, вміє аргументувати їх, вміє вести дискусію коректно. Вказав, що в роботі використана належна методологія, що в цілому дає підстави стверджувати, що дисертантка сформувала ті компетентності, які притаманні досліднику, а саме на це спрямована освітньо-наукова програма доктора філософії. Зазначив, що буде голосувати позитивно і підтримає здобувачку у прагненні здобути науковий ступінь.

Результати відкритого голосування:

«За» - 5 членів ради,

«Проти» - немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Діані БУДЖАК ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова
разової спеціалізованої вченої ради

Олександр ТОРБАС

